

14. Огляд досвіду країн Європи підготовлено на підставі документів ПАРЕ, зокрема, документа Комітету ПАРЕ з юридичних питань та прав людини № AS/Jur/Inf (2009) 02 від 16.10.2009 «Парламентський контроль за стандартами Європейської конвенції про права людини», джерело: http://assembly.coe.int/committeedocs/2009/ajinfdoc02_2009.pdf, та Пояснювального меморандуму до доповіді "Національні парламенти – гарантії прав людини в Європі", джерело: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc11/EDOC12636.htm>.
15. Проблеми реалізації прав і свобод людини і громадянина в Україні / За ред. Оніщенко Н.М., Зайчук О.В. – К.: Юридична думка, 2007. – С.272
16. Фурса С., Фурса Є. Короткий коментар Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини // Юриспунденція: теорія і практика. – 2007. – № 3(29). – С.11.
17. Щорічний звіт про результати діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини у 2014 році. -[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/9329>
18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56268
19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eda.admin.ch/etc/medialib/downloads/edazen/topics/europa/euroc.Par.0133.File.tmp/final_en.pdf.
20. Рішення у справі "Лукенда проти Словенії" (Lukenda v. Slovenia) від 06.10.2005, заява № 23032/02, параграфи 94-95.
21. Case of Castels v. Spain. Judgement of the European Court of human rights of 23 April 1992 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57772>
22. Case of Kadubec v. Slovakia. Judgement of the European Court of human rights of 02 September 1998 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58235>
23. Case of OAO Neftyanaya Kompaniya YUKOS v. Russia. Judgement of the European Court of human rights of 8 March 2012 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-106308>
24. Євтушенко О.І. Особливості визнання та виконання рішень іноземних судів: Автореф. Дис. ... канд. юрид наук: – К., 2005. – 25 с.

Иванец Иван Петрович

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛНЕНИЯ И КОНТРОЛЯ ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ РЕШЕНИЙ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА

В статье анализируются правовые проблемы исполнения и контроля за исполнением решений практики Европейского суда по правам человека в Украине и сделан обзор законодательства, проанализирован опыт европейских государств, а также международных обязательств Украины, которые смогут повлиять на решение этой проблемы.

Ключевые слова: исполнение решений, контроль за исполнением, судебная система, суд, источник права, практика Европейского суда по правам человека, применении практики Европейского суда по правам человека.

Ivan Ivanets

SOME ASPECTS OF THE EXECUTION AND CONTROL OF THE DECISIONS EXECUTION OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

The article analyzes the legal problems of the execution and control of the decisions execution of the European Court of Human Rights in Ukraine and also was done an overview of legislation, analyzed European countries experience and international obligations of Ukraine, which can affect the solution of mentioned above problems.

Keywords: the decisions execution, control of the decisions execution, the judiciary, the court, the source of law of the European Court of Human Rights, the practice application of the European Court of Human Rights.

Кузнець Олександр Миколайович

здобувач Київського університету права НАН України

УДК 347.9

ОКРЕМІ ПОВНОВАЖЕННЯ І РОЛЬ СУДУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ТА МОЖЛИВІ ВАРІАНТИ ЗЛОВЖИВАННЯ НИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ

У статті проаналізовано відносини «суд – державний виконавець» під час виконавчого провадження. Обговорено недоцільність наділення суду повноваженнями з вирішення питань щодо примусового виконання рішень, які не мають спірного характеру. Доведено також недоцільність суду здійснювати розрахунок астрента у виконавчому провадженні. Державний виконавець не має права здійснювати кваліфікацію дій суб'єктів щодо зловживання ними правами, оскільки він може

застосовувати до них заходи відповідальності лише за невиконання або неналежне виконання ними встановлених законом обов'язків.

Доведено, що законодавство про судочинство та виконавче провадження потребує змін на предмет конкретизації, узгодження та усунення тих процесуальних прав, якими найчастіше зловживають під час розгляду справ та примусового виконання судових рішень.

Ключові слова: суд, державний виконавець, виконавче провадження, стягувач, боржник, зловживання правами.

Проблемам виконавчого провадження та повноваженням суду під час виконання судових рішень у цивільних справах приділяють увагу багато українських учених. При цьому, важлива роль суду у виконавчому провадженні трактується ними не завжди однозначно. Зокрема, С.О. Якимчук у своїй дисертаційній роботі «Виконання судових рішень як частина судового розгляду» та в інших наукових працях [1-3] пропонує сприймати роль виконавчого провадження через призму судового розгляду. Але такий погляд нівелює діяльність державних виконавців і, фактично, відтворює роль суду у виконавчому провадженні як продовження розгляду ним справи.

Автор не погоджується з такою позицією, оскільки державна виконавча служба вже давно відділена від судової гілки влади, а наведена вище позиція призводить до того, що суди мають відповідати за дії державних виконавців, які їм не підпорядковані. Про взаємодію державних виконавців із судами можна і потрібно говорити, але якщо йдеться про вирішення деяких питань виконавчого провадження, наприклад про право державних виконавців входити в житлові приміщення боржника тощо.

У Законі України «Про виконавче провадження» [4] поряд з адміністративним порядком оскарження дій або бездіяльності державних виконавців передбачається можливість оскарження й до суду, а в окремих випадках – тільки до суду (ч. 2 ст. 82 Закону). Тому слід визнати, що роль суду не зводиться лише до санкціонування діяльності державних виконавців, а й передбачає перевірку обґрунтованості скарг на їх дії або бездіяльність.

Аналізуючи гіпотезу С.О. Якимчук, можна припустити, що саме той суд, який ухвалив рішення, що виконавець державний виконавець, і має розглядати всі наступні справи, пов'язані з первісною справою. Отже, їх потрібно реєструвати за тим самим номером, якщо ми визнаємо, що виконання судових рішень є частиною судового розгляду. На підтвердження такої гіпотези можна послатися на ст. 373 ЦПК України [5], в якій питання відстрочки і розстрочки має вирішувати суд, який видав виконавчий документ, та на п. 3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про виконавче провадження», в якій встановлено аналогічні повноваження суду.

Водночас визнання мирової угоди має здійснювати суд за місцем виконання рішення (ч. 1 ст. 372 ЦПК України), а не той суд, який видав виконавчий лист і розглядав справу. При цьому не передбачається передавати саму справу, яка містить рішення суду в повному обсязі, до цього суду. Отже, така справа повинна мати свій номер і розглядати її має інший суд.

У частині 2 ст. 371 ЦПК України взагалі встановлено альтернативну підсудність, оскільки заява про поновлення пропущеного строку може бути подана до суду, який видав виконавчий лист, або до суду за місцем виконання тощо.

Слід зазначити, що питання визнання мирової угоди та відстрочки або розстрочки виконання рішення суду значною мірою подібні, але ЦПК України допускає різницю в підходах визначення підсудності. Отже, можна і необхідно сформулювати загальне правило, що судовий розгляд питань, які пов'язані з виконанням рішення суду, не завжди слід розглядати як продовження розгляду справи тим судом, який ухвалив рішення.

На цій підставі окремі автори зазначають, що виконання входить до компетенції і судової, і виконавчої гілок влади. Ефективність виконання буде досягнута лише в тому разі, якщо повноваження з виконання будуть здійснюватися за обґрунтованої взаємодії органів судової та виконавчої гілок влади [6]. Якщо з останньою тезою неможливо спорити, то попередню вважаємо дискусійною. Судова гілка влади слугує для вирішення спорів та інших не менш важливих завдань, але не можна отожднювати діяльність суду з повноваженнями інших органів державної влади. Завдання цивільного судочинства, сформульовані в ст. 1 ЦПК України, не передбачають виконання рішень. Для суду розгляд питань, пов'язаних з виконанням рішень, це така сама діяльність, як і визначення прав та обов'язків сторін у інших справах, що здійснюється у передбаченій Кодексом процедури.

Тим більш спірною є гіпотеза про доцільність «в теоретичному обґрунтуванні підвищення ролі суду у процесі виконання судових постанов. ...аналіз зарубіжного законодавства показав, що загальною тенденцією розвитку інституту виконання судових постанов є підвищення ролі суду в здійсненні повноважень щодо виконання судових постанов» [6]. Якщо ми намагаємося поставити державного виконавця під контроль суду, то гіпотеза є раціональною, але в Україні державні виконавці належать до виконавчої гілки влади та контролюються Міністерством юстиції України, а не судом. В Україні йдеться про запровадження приватних виконавців, а останні не входять до структури суду та не підпорядковуються йому.

На думку автора, недоцільно відносити до компетенції суду вирішення питань, які мають відношення до примусового виконання рішень, але не мають спірного характеру, оскільки це призведе до знецінення діяльності суду та перетворення його на адміністратив-

ний орган, а не на орган, який здійснює правосуддя. Таке положення збільшуватиме корупцію в судах, зловживання, а також призведе до необґрунтованого розширення штату суддів, що стане додатковим тягарем для бюджету держави.

Деякі автори зазначають: «У Франції введення інституту астрента (постійно зростаючої пені) сприяло посиленню ефективності правосуддя, захисту прав суб'єктів виконавчого провадження. Значення цього інституту в сучасному виконавчому провадженні Франції проявляється в тому, що в разі умисного невиконання рішення суду боржник може бути присуджений до сплати пені, постійно зростаючої залежно від періоду прострочення. Питання встановлення астрента, а також зняття з боржника зазначеної санкції знаходяться у виключній компетенції суду. Доцільно сприйняти даний правовий інститут, але з урахуванням специфіки російської правової дійсності. Так, суми пені, стягнені з боржника, повинні розподілятися між стягувачем і позабюджетним фондом розвитку виконавчого провадження в рівних розмірах, а не присуджуватися в повному обсязі стягувачу. Враховуючи, що акумуляція сум пені до астрономічних меж навряд чи зможе позитивним чином позначитися на ефективності даного інституту, автор прийшов до висновку про обмеження даних сум 10-кратним розміром сум основного зобов'язання» [7].

При цьому автор не говорить, на чію користь суд стягуватиме астрент, пропагуючи, разом з тим, введення в правову систему РФ приватних виконавців. Тобто приватний виконавець буде просто очікувати зростання суми основного зобов'язання, щоб його прибуток став більшим, або буде шантажувати боржника всезростаючою сумою стягнення тощо. Отже, астрент потенційно може стимулювати боржника до виконання зобов'язання не гірше приватного або державного виконавця, якщо останній реально здатен виконати рішення, але в такому випадку державна виконавча служба стає непотрібною, як і приватна. Вважаємо, що в сучасній виконавчій практиці, коли до боржника може застосовуватися кримінальна відповідальність за умисне невиконання або створення перешкод у виконанні рішення, за якою передбачається накладання штрафу, деякою мірою вже нагадує астрент, але проблеми це не знімає. Вважаємо, що державні виконавці із гуманних засад не застосовують кримінальну відповідальність до боржників, що впливає на стан примусового виконання рішень. У зв'язку з цим вважаємо недоцільним, щоб суд здійснював розрахунок астрента у виконавчому провадженні.

Отже, слід виходити із загальної спрямування діяльності суду (ст. 1 ЦПК України), а не намагатися підлаштувати деякі повноваження суду з розгляду питань виконавчого провадження під стару модель виконавчого провадження, коли судові виконавці входили до структури суду і виконували рішення під контролем того судді, який його ухвалював. Але навіть і тоді не можна було сприймати

виконання рішення як стадію судового розгляду, а виконавче провадження мало сприйматись як складова права на судовий захист (у широкому розумінні).

На думку Д.Я. Малешина у виконавчому листі потрібно детально визначити механізм виконання ухваленого суддею рішення [7]. Така позиція не відповідає Закону РФ «Про виконавче провадження», а також Закону України «Про виконавче провадження», у яких передбачається універсальна процедура виконання рішень. Автор здатен погодитися з такою пропозицією лише щодо виконання тієї незначної частини рішень, які не «вписуються» в чинну процедуру діяльності державних виконавців, але не загалом.

З цього приводу висловився і Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ України, зазначивши, що: «При розгляді скарги на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби суд не вправі вжити заходів забезпечення скарги (аналогічно забезпеченню позову) шляхом зупинення виконавчого провадження, зупинення дії оскаржуваного рішення тощо, оскільки зазначене не є повноваженнями суду, а є виключним повноваженням державного виконавця, яке може бути оскаржено до суду. Разом із тим до завершення розгляду скарги при наявності для цього підстав суд може зупинити стягнення на підставі виконавчого листа (пункт 4 частини першої статті 37 Закону «Про виконавче провадження») [8]. Такий формальний підхід слід сприймати з певним застереженням, оскільки зупинення судом стягнення є підставою для обов'язкового зупинення виконавчого провадження державним виконавцем. Отже, йдеться не про обмеження повноважень суду щодо впливу на виконавче провадження, а лише формалізовано спосіб фактичного зупинення судом виконавчого провадження.

У позиції Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ України можна помітити й деякі неузгодженості, які можуть негативно позначитися на правах осіб, а саме: «При розгляді скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби суди повинні враховувати, що Законом про виконавче провадження передбачено заборону на зловживання процесуальними правами під час здійснення виконавчого провадження. Так, державний виконавець зобов'язаний вживати передбачені Законом про виконавче провадження заходи примусового виконання рішень, неупереджено, своєчасно і в повному обсязі вчиняти виконавчі дії (частина перша статті 11 Закону України «Про виконавче провадження»), а особи, які беруть участь у виконавчому провадженні, зобов'язані сумлінно користуватися усіма наданими їм правами з метою забезпечення своєчасного та в повному обсязі вчинення виконавчих дій (частина сьома статті 12).

У зв'язку із цим у разі доведення факту зловживання процесуальними правами чи

невиконання обов'язків, передбачених статтею 12 Закону про виконавче провадження, під час здійснення виконавчого провадження зазначене може бути підставою для відповідного реагування, зокрема звернення до суду з поданням про тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України згідно зі статтею 377-1 ЦПК, пунктом 18 частини третьої статті 11 Закону України «Про виконавче провадження» тощо» [8].

У першому абзаці процитованої позиції суду йдеться про всіх суб'єктів виконавчого провадження, які зобов'язані сумлінно користуватись усіма наданими їм правами, а в другому – про застосування санкцій лише до боржника. Отже, можна зробити висновок, що в разі зловживання стягувачем або самим державним виконавцем правами санкції до них не мають застосовуватися.

Цікавою в цьому в цьому контексті є позиція судів при розгляді справи № 332/3041/14-ц [9, 10].

Так, ухвалою Заводського районного суду м. Запоріжжя від 23 червня 2014 року скаргу ОСОБА_3 на дії державного виконавця Відділу примусового виконання рішень управління ДВС Головного управління юстиції у Запорізькій області задоволено. Суд встановив, що заявник отримала копію оскаржуваного акту опису та арешту майна лише після вчинення виконавчих дій і її не було повідомлено про їх проведення, повідомлення про проведення акту опису та арешту вона не отримувала. Копію постанови про відкриття виконавчого провадження вона також не отримувала і не отримувала. Описане майно було передане на зберігання представнику стягувача. Крім того, суд зазначив, що Закон України «Про виконавче провадження» не зобов'язує державного виконавця передавати арештоване майно на відповідальне зберігання саме стягувачу.

Ухвалою апеляційного суду Запорізької області від 25 вересня 2014 року ухвалу суду першої інстанції скасовано, постановлено нову ухвалу, якою в задоволенні скарги ОСОБА_3 відмовлено.

Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ України скасував ухвалу апеляційного суду й залишив в силі ухвалу районного суду. Касаційний суд, зокрема, зазначив: «згідно з роз'ясненнями, що містяться в п. 3 постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 6 від 7 лютого 2014 року «Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судових рішень у цивільних справах» при розгляді скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби суди повинні враховувати, що Законом України «Про виконавче провадження» передбачено заборону на зловживання процесуальними правами під час здійснення виконавчого провадження. Так,

державний виконавець зобов'язаний вживати передбачені цим Законом України заходи примусового виконання рішень, неупереджено, своєчасно і в повному обсязі вчиняти виконавчі дії (ч. 1 ст. 11 Закону України «Про виконавче провадження»), а особи, які беруть участь у виконавчому провадженні, зобов'язані сумлінно користуватися усіма наданими їм правами з метою забезпечення своєчасного та в повному обсязі вчинення виконавчих дій (ч. 7 ст. 12). Проте апеляційний суд не врахував, що не можна обмежитися лише констатацією того, що чинним законодавством України не встановлено заборону щодо опису та арешту майна за відсутності боржника чи уповноваженого ним представника та не звернув уваги на те, що державним виконавцем не було реально забезпечено право боржника брати участь при складанні акта опису та арешту його майна, що призвело до порушення прав останнього знати про вчинення виконавчих дій та брати участь у їх провадженні. При цьому державним виконавцем взагалі не було прийнято жодних заходів до залучення боржника до здійснення опису та арешту його майна.» При цьому касаційний суд вказав про необхідність дотримання вимог частини 5 ст. 52 Закону Про виконавче провадження).

Отже, за змістом судових рішень першої і касаційної інстанцій, суди, задовольняючи скаргу заявниці, виходили з того, що державний виконавець порушив права ОСОБА_3 як неналежним виконанням своїх обов'язків, так і зловживаючи своїми правами.

Державний виконавець не наділений повноваженнями щодо здійснення кваліфікації дій суб'єктів як зловживання правом, оскільки він може застосовувати заходи відповідальності до осіб тільки за невиконання або неналежне виконання ними обов'язків, встановлених законом. Для того щоб відмежувати належне користування правами від зловживання, слід передбачити в законі певні умови, наприклад обмежити право на оскарження дій державного виконавця поданням трьох заяв. Але такого обмеження в законі не існує, тому державний виконавець не вправі кваліфікувати особисте сприйняття поведінки стягувача або боржника як зловживання правом.

Останнє є дуже важливим, оскільки дії державного виконавця перебувають під безпосереднім «наглядом» як мінімум двох суб'єктів – стягувача і боржника, які можуть займати активну позицію у виконавчому провадженні, ініціюючи дії державного виконавця відповідно до виконавчої процедури. Зокрема, державний виконавець може отримувати відомості про майно боржника не тільки від самого боржника, але й від стягувача. Таким чином він мусить перевіряти цю інформацію, інакше його бездіяльність буде оскаржена, зокрема до суду.

При цьому всупереч усталеній концепції про нерозривний зв'язок виконавчого провадження з цивільним процесом можна констатувати, що сучасний поділ судочинства на види досить активно виявляється у зв'язку з пра-

вовідносинами, що виникають саме у виконавчому процесі. Зокрема, з огляду на прямі вказівки в Законі та на підставі роз'яснень у вищезгаданій постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ України ми можемо орієнтуватися щодо оскарження дій або бездіяльності органів державної виконавчої служби, тобто до цивільного чи адміністративного суду має подаватися скарга учасників виконавчого провадження.

Але на цьому питанні не вичерпується, оскільки, визнаючи поведінку тих чи інших осіб як зловживання правом, ми так само маємо визначити шляхи вирішення цих питань. Автор вважає, що в разі зловживання правами з боку сторін позов про відшкодування моральної шкоди, а також вимога про компенсацію завданої матеріальної шкоди має пред'являтися до суду загальної юрисдикції. Якщо ж буде встановлено, що зловживання мало місце з боку суду та/або державного виконавця, то позов про відшкодування матеріальної і моральної шкоди підпадатиме під юрисдикцію адміністративного суду.

Однак складність питань визначення судом розміру моральної та матеріальної шкоди, що виникла внаслідок зловживання правом як у матеріальних, так і процесуальних відносинах, обумовлюється тим аспектом, що вони є тривалими, доволі часто зухвалими, але «прикритими» порядком розгляду справ судами та гарантіями прав осіб у виконавчому процесі. Позиція законодавчої влади спрямована на те, щоб гармонізувати суспільні відносини й демократизувати їх, але такі заходи орієнтовані на законотворчих осіб, які намагаються відстояти свої права в судочинстві та у виконавчому провадженні.

У зв'язку з цим досить часто суди та інші правоохоронні органи намагаються діяти гуманно щодо осіб, які очевидно зловживають своїми правами. Але така стереотипна поведінка призводить до того, що окремі суб'єкти все більше і частіше зловживають своїми правами.

Тому очевидно, що законодавство про судочинство та виконавче провадження потребує змін на предмет конкретизації, узгодження та усунення тих процесуальних прав, якими найчастіше і системно зловживають сторони під час розгляду справ і примусового виконання судових рішень. Наприклад, у ч. 1 ст. 38 Закону України «Про виконавче провадження» до прав державного виконавця належить зупинення виконавчого провадження в разі його звернення до суду із заявою про роз'яснення рішення, що підлягає виконанню, про встановлення чи зміну способу виконання. Очевидно, що в таких випадках державний виконавець не може діяти на власний розсуд, йому потрібні певні орієнтири в його діяльності. Тому зупинення виконавчого провадження за таких умов має належати не до прав, а до обов'язків державного виконавця.

У частині 5 ст. 52 Закону «Про виконавче провадження» зазначено: «Боржник має

право запропонувати ті види майна чи предмети, на які необхідно в першу чергу звернути стягнення. Черговість стягнення на кошти та інше майно боржника остаточно визначається державним виконавцем». Із цієї норми виходить, що спір з приводу майна, на яке звертається стягнення, можливий лише між державним виконавцем і боржником, але ж майно, на яке звертатиметься стягнення, має цікавити і стягувача, якому може бути запропоновано отримати його в разі, якщо воно не буде продане з торгів (ч. 6 ст. 62 Закону «Про виконавче провадження»). Отже, це питання може бути предметом розгляду суду. Але під час визначення майна, на яке може бути звернене стягнення, обов'язково має враховуватися позиція стягувача, оскільки очевидним може стати факт зловживання боржником правом, який визначить купу дрібних речей у рахунок погашення боргу, і він пропонуватиме такі речі стягувачу за їх первісною (покупною) ціною.

Тобто не врівноважене право боржника на визначення першочерговості звернення стягнення на його майно може призводити до зловживань з його боку, оскільки державному виконавцю просто не вигідно ставати суб'єктом оскарження за заявою боржника, а право стягувача на висловлення власної позиції з приводу можливого спору у вищезазначеній нормі навіть не згадується.

При цьому пропозиція державного виконавця стягувачу прийняти майно в рахунок погашення боргу не супроводжується відомостями про наявність у боржника іншого майна, на яке може бути звернено стягнення, але допускається повернути виконавчий документ стягувачу без виконання в разі відсутності в боржника іншого майна, на яке може бути звернено стягнення. Однак у період вчинення виконавчих дій щодо майна, на яке звернено стягнення, боржник може продати все інше майно, заставити або іншим чином відчужити, оскільки накладати арешт на інше майно боржника не передбачається.

Таким чином, стягувач, якому завдано шкоди і який сплатив авансовий внесок, може отримати виконавчий лист замість присудженої судом компенсації. Що ж тут можна оскаржувати, якщо державний виконавець діяв відповідно до Закону і боржник не порушував жодних приписів закону, в яких констатується його прямий обов'язок? Отже, завідомо зрозуміло, що скарга на дії державного виконавця не підлягатиме задоволенню, оскільки сама процедура його діяльності дозволяє так діяти, а дії боржника не можна сприймати як зловживання правом.

Роль суду у виконавчому провадженні зводиться не тільки до вирішення проблемних питань, що виникли під час примусового виконання рішення – під час ухвалення самого рішення та забезпечення його виконання закладаються основи відновлення порушеного права. Якщо розглядати діяльність суду з різних позицій, зокрема й щодо можливості зловживання правами, то очевидним стане висновок про те, що розширення повноважень

суддів у виконавчому провадженні дасть змогу перетворювати зловживання правами на системні, триваючі, які продовжують впливати на права сторін не лише під час судового розгляду, а й під час виконання судового рішення.

Тому, незважаючи на позитивні сторони розгляду питань у виконавчому провадженні тим самим судом і навіть суддею, який ухвалив рішення, оскільки не потрібно буде додатково знайомитися з матеріалами справи, все ж таки в інтересах сторін, щоб питання, які стосуються виконавчого провадження, вирішував новий суддя, особливо якщо в цивільній справі заявлялися відводи або рішення оскаржувалося. Так буде застерігатися можливість зловживань правами з боку судді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Якимчук С.О. [http://ores.su/en/journals/problemyi-zakonnosti/2012-nomer-120/a10809](http://library.nulau.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_01/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=IBIS&P21DBN=IBIS&S21STN=1&S21REF=5&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR=Виконання судових рішень у цивільних справах як стадія судового розгляду [Текст] / С.О. Якимчук ; Хмельн. ун-т управління та права // Університетські наукові записки. – 2009. – № 4. – С. 81–84.
2. Якимчук С.О. Виконання судових рішень як частина судового розгляду : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.03 / С.О. Якимчук. – Х., 2014. – 240 с.
3. Якимчук С.А. Эффективность исполнения судебных решений [Электронный ресурс] / С.А. Якимчук. – Режим доступа : <a href=).

4. Закон України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року N 606-XIV. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/606-14>.
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1680-IV. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
6. Малешин Д.Я. Суд в процессе исполнения судебных постановлений : автореф. дис. ...канд. юрид. наук [Электронный ресурс] / Д.Я. Малешин. – М., 2002. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/zashchita-prav-cheloveka-v-ispolnitelnom-proizvodstve#ixzz3VONsR200>.
7. Кузнецов Е.Н. Исполнительное производство Франции : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.15 [Электронный ресурс] / Кузнецов Евгений Николаевич. – Екатеринбург, 2004. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/ispolnitelnoe-proizvodstvo-frantsii>.
8. Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державної виконавчої служби під час виконання судових рішень у цивільних справах : постанова Пленуму вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 лютого 2014 року № 6 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0006740-14>.
9. Ухвала Заводського районного суду м. Запоріжжя від 23 червня 2014 року, [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39544986>.
10. Ухвала Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ України від 11 березня 2015 року, [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43115497>.

Кузнец Александр Николаевич **ОТДЕЛЬНЫЕ ПОЛНОМОЧИЯ И РОЛЬ СУДА ВО ВРЕМЯ** **ИСПОЛНЕНИЯ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ И ВОЗМОЖНЫЕ ВАРИАНТЫ** **ЗЛУПОТРЕБЛЕНИЯ ИМ ПРОЦЕССУАЛЬНЫМИ ПРАВАМИ**

В статье проанализированы отношения «суд – государственный исполнитель» во время исполнительного производства. Обоснована нецелесообразность надела суда полномочиями по решению вопросов относительно принудительного выполнения решений, которые не имеют спорного характера. Доказана также нецелесообразность суда осуществлять расчет астрента в исполнительном производстве.

Государственный исполнитель не имеет права осуществлять квалификацию действий субъектов относительно злоупотребления ими правами, поскольку он может применять к ним мероприятия ответственности лишь за невыполнение или неподобающее выполнение ними установленных законом обязанностей.

Доказано, что законодательство о судопроизводстве и исполнительном производстве нуждается в изменениях на предмет конкретизации, согласования и устранения тех процессуальных прав, которыми чаще всего злоупотребляют во время рассмотрения дел и принудительного выполнения судебных решений.

Ключевые слова: суд, государственный исполнитель, взыскатель, должник, злоупотребление правами.

Kuznets Alexander **CERTAIN POWERS AND ROLE OF THE COURT DURING THE ENFORCEMENT** **OF THE COURT RULINGS AND THE POSSIBLE ABUSE** **OF PROCEDURAL RIGHTS BY THE COURT**

The article analyzes the relationship “court – state enforcement officer” during the enforcement proceedings. Unviability of giving the court the power to settle questions related to the compulsory execution of the judgements, which have controversial nature, has been proven. It is also proved that carrying out

of the calculation of the astreinte by the court in the enforcement proceedings is unreasonable. The state enforcement officer has no right to qualify actions of the subject concerning the abuse of rights, as it may apply the sanctions only for failure or improper performance of their statutory duties.

It is also proved that the legislation on legal proceedings and enforcement proceedings requires changes in terms of specifying, matching and elimination of procedural rights which are often abused during the proceedings and the enforcement of judgments.

Keywords: court, state enforcement officer, enforcement proceedings, creditor, debtor, abuse of rights.

Улетова Галина Дмитриевна,

доктор юридических наук, профессор
Российской Академии Народного Хозяйства и
Государственной Службы при Президенте РФ

УДК 347.9

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ОБ ИСПОЛНИТЕЛЬНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ (2007–2016 ГОДЫ)

В настоящей статье автор рассматривает вопросы совершенствования законодательства об исполнительном производстве в Российской Федерации на протяжении 2007–2016 годов. Анализируются наиболее актуальные и дискуссионные научные проблемы исполнительного производства.

Ключевые слова: исполнительное производство, судебное решение, принудительное исполнение, судебный исполнитель, Конституционный Суд РФ.

В 2017 году исполняется 10 лет со дня принятия первого в истории развития исполнительного производства России Федерального закона «Об исполнительном производстве» (принят Федеральным законом от 02.10.2007 г. № 229-ФЗ, вступил силу с 1 февраля 2008 года). Принятие Закона, являющегося одним из важнейших для становления правового государства, позволило придать новое качество как самой системе принудительного исполнения, так и содержанию работы судебных приставов-исполнителей, на которых непосредственно возложена функция исполнения судебных решений, что вряд ли можно отрицать. Однако далеко не все проблемы исполнительного производства решены, поскольку многие из них зависят не только от содержания конкретного нормативного акта, но и от состояния и динамики правовой системы в целом, согласованности норм базового закона с нормами других процессуальных и материальных отраслей права, а также от уровня правосознания правоприменителя и граждан-должников, заинтересованности общества в наличии эффективной системе принудительного исполнения, уровня экономического развития государства.

На наш взгляд, прошедший период с момента принятия названного Закона, несомненно, можно охарактеризовать как период постоянного поиска наиболее эффективных процессуальных механизмов и процедур исполнения судебных решений и актов иных юрисдикционных органов, последовательного совершенствования законодательства об исполнительном производстве и практики его применения с учетом лучших достижений в указанной сфере ряда зарубежных госу-

дарств, в которых сформировались отдельные эффективные меры принудительного исполнения (Беларусь, Израиль, Казахстан, Финляндия, Германия, Франция и др.). За относительно короткий период времени российским законодателем принято более 20 федеральных законов, направленных на дальнейшее развитие исполнительного производства, которыми внесены как фундаментальные изменения в Федеральный закон «Об исполнительном производстве», так и ситуационные изменения, являющиеся быстрой и необходимой реакцией на действия недобросовестных должников уклоняющихся от исполнения судебных решений.

Сфера исполнительного производства находится в зоне пристального внимания не только ФССП РФ, российского законодателя и юридического сообщества, но и Конституционного Суда РФ, Европейского Суда по правам человека. Ряд норм Закона об исполнительном производстве и норм ГПК РФ, регулирующих отдельные вопросы исполнительного производства, оспаривались в Конституционном Суде РФ гражданами и организациями и не всегда безуспешно. Правовые позиции Конституционного Суда оказывают серьезное влияние не только на последующую судебную практику, но и на дальнейшее развитие законодательства об исполнительном производстве, содержание постановлений Верховного Суда РФ, что позволяет сделать вывод об устойчивой и последовательной тенденции конституционализации правоприменительной практики судов, деятельности органов принудительного исполнения и российского законодательства об исполнительном производстве в целом.